

บทที่ 6

จริยธรรมในรัฐธรรมนูญ (2540) และพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

6.1 จริยธรรมในรัฐธรรมนูญ (2540) ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกรักด้วยกัน การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

มาตรา 81 นี้เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาที่แท้จริงอีกมาตราหนึ่ง มาตรานี้จัดไว้ในหมวดแนะนำ โดยนายพื้นฐานแห่งรัฐ ที่ได้บัญญัติความสำคัญของหมวดนี้ไว้ในมาตรา 88 ว่า

“บทบัญญัตินี้มีไว้เพื่อเป็นแนวทางในการตรากฎหมายและการกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน

ในการแตลงนโดยนายต่อรัฐสภาตามมาตรา 211 คณะกรรมการต้องเข้ามาริหารราชการแผ่นดินต้องชี้แจงต่อรัฐสภาให้ชัดแจ้งว่า จะดำเนินการใดเพื่อบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามแนะนำโดยนายพื้นฐานแห่งรัฐตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ และจะต้องจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินงานรวมทั้งปัญหาและอุปสรรคเสนอต่อรัฐสภาปีละหนึ่งครั้ง”

ที่กล่าวว่ามาตรา 81 เป็นมาตรฐานของการปฏิรูปการศึกษาที่แท้จริงก็ เพราะว่าบทบัญญัติ มาตรานี้ได้ประมวลเอาเรื่องสำคัญ ๆ ในเรื่องของการศึกษามาไว้อย่างกระชับและสมบูรณ์ และยังผูกโยงไปสู่การบังคับปฏิบัติสำหรับรัฐบาลเอาร่างกฎหมายไว้ด้วย มาตรา 81 นี้อาจจะแยกให้เห็นเป็นข้อย่อย ๆ ที่ชัดเจนและที่จะต้องปฏิบัติได้ให้ผลสมบูรณ์ให้จึงได้ดังต่อไปนี้

1. รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คุณธรรม

ข้อนี้เป็นหลักการศึกษาและหลักปรัชญาของการศึกษาไทยที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ อธิบายความได้ว่า รัฐมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาอบรม รัฐจะถือว่าเรื่องการจัดการศึกษาอบรมนั้นไม่ใช่หน้าที่ไม่ได้หรือจะปล่อยปละละเลยไม่ปฏิบัติไม่ได้อีกเช่นกัน และในการจัดการศึกษานั้นแล้ว ก็ยังจะต้องจัดให้ผู้เรียนมีความรู้คุณธรรม จะจัดให้แต่เฉพาะเรื่องความรู้อย่างเดียวไม่ได้ จะต้องเน้นเรื่องคุณธรรมไปด้วยเสมอ อีกทั้งการจัดมีรัฐมีหน้าที่โดยตรงนั้น จะต้องจัดในลักษณะศึกษาอบรม ไม่ใช่ศึกษาอย่างเดียว จะสังเกตได้ว่า การอบรมนั้น มุ่งเน้นในเรื่องของการอบรมบ่มนิสัยเป็นสำคัญ อันเป็นเรื่องของคุณธรรมนั่นเอง

2. รัฐต้องสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คุณธรรม

ความข้อนี้มีความหมายว่า รัฐจะถือเป็นหน้าที่จัดการศึกษาแต่ลำพังไม่ได้ จะต้องสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาด้วย คำว่า ต้องสนับสนุน เป็นคำในลักษณะบังคับรัฐว่าจะต้องกระทำ อนึ่ง ความในข้อนี้ปั่งถึงการให้เอกชนจัดการศึกษา ไม่ใช่จะเพียงแต่ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เท่านั้น

3. จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ

เนื่องจากประเทศไทยเราอยู่ไม่มีกฎหมายแม่บทในด้านการศึกษาเหมือนบางประเทศที่เจริญแล้ว เอกภาพของการศึกษาก็คือ คุณภาพของการศึกษาก็คือ มาตรฐานของการศึกษาก็คือ ไม่มีกรอบบังคับกำหนดให้ต้องยึดถือปฏิบัติกันแต่อย่างใด นักการศึกษาจึงได้เรียกร้องให้จัดให้มีกฎหมายแม่บททางการศึกษากันนานา民族แล้ว กล่าวได้ว่า นักการศึกษาได้ช่วยกันเรียกร้องกันมาเกือบจะถึงศตวรรษแล้วก็ว่าได้ แต่ก็ไม่เคยมีรัฐบาลใดจัดทำได้สำเร็จ เราจึงคงมีแต่แผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งประกาศเป็นพระบรมราชโองการเหมือนกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่ไม่มีผลบังคับเหมือนกับพระราชบัญญัติโดยทั่วไป จึงถือได้ว่า การจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาตินั้น เป็นการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญ อีกข้อหนึ่งที่จะเกิดขึ้นในระยะเวลาไม่ช้าไม่นานนี้

4. ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

ข้อนี้ก็ได้ถือว่าเป็นการปฏิรูปการศึกษาอีกเช่นกัน เพราะโลกได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคสำคัญใหม่ไปเรียบร้อยแล้ว คือ ยุคข้อมูลข่าวสาร หรือยุคสารสนเทศ (Informatics) ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยและโลกย่อมจะต้องเปลี่ยนแปลงตามเงื่อนไขของยุคใหม่ไปด้วย บริษัทข้ามชาติ การซื้อขายเงินกันอย่างเสรี การครอบนำทางเศรษฐกิจ การว่างงานอันเกิดจากการใช้เทคโนโลยีชั้นสูง ฯลฯ ส่วนแต่เป็นผลพวงอันเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสู่ยุคใหม่

ทั้งสิ้น การเตรียมคนเพื่อให้พร้อมที่จะรับกับภาระการเปลี่ยนแปลงอย่างบ้านใหม่ เช่นนี้ จึงนับได้ว่าเป็นความจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน เรื่องของภาษาคอมพิวเตอร์ที่จะต้องสอนกันเป็นอีกภาษาหนึ่ง เป็นสิ่งที่นักเรียนยุคใหม่จะต้องเรียนรู้ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นประเด็นหลัก ๆ ที่จะต้องปรับปรุงการศึกษาในบ้านเมืองของเราให้ได้ผลโดยรวดเร็ว เพราะถ้าปัจจุบันปล่อยให้เนินช้าต่อไปอีก ก็จะไม่ทันการและไม่เป็นคุณต่อชาติบ้านเมืองอย่างแน่นอน

5. สร้างเสริมความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

แม่นว่าเราได้เปลี่ยนแปลงระบบการปกครองกันมากว่า 65 ปีแล้วก็ตาม แต่ความรู้ในเรื่องของการปกครองในหมู่ประชาชนก็ยังไม่ได้ไม่ได้กลเท่าที่ควรเป็น จึงมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างเพิ่มเติมกันอย่างต่อเนื่องทั้งในระบบและนอกระบบ การศึกษาของประชาชนนั้น เป็นจำนวนล้านในการมีล้วนร่วงรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนของเรานั้น น่าจะถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีมาก ๆ แต่เราอาจจะต้องช่วยกันปลูกกระแสนี้ให้คงอยู่อย่างต่อเนื่องต่อไปอีก และรัฐก็ยังจะต้องวางแผนงานเพื่อการนี้ให้รัดกุมและให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แผนพัฒนาทางการเมืองที่จะต้องเกิดขึ้นตามมาตรา 77 ก็จะสามารถรองรับเรื่องนี้ได้อย่างเหมาะสม

6. ปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

การปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง เป็นกระบวนการที่จะต้องทำอย่างเป็นระบบและใช้วิธีการที่ถูกต้องซึ่งจะเกิดเป็นมรรคเป็นผลขึ้นมาได้ การรู้เรื่องอย่างหนึ่งนั้น ไม่ได้หมายความว่า ผู้นั้นจะเปลี่ยนท่าที่ความรู้สึกหรือเจตนาตามไปด้วย เราจะเห็นได้ว่า เมื่อรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้การไปใช้สิทธิการออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรนั้นเป็นสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้มีสิทธิออกเสียงก็ไปใช้สิทธิกันเพียงไม่ถึงครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิทั้งหมด นี่ย่อมแสดงให้เห็นว่า จิตสำนึกที่ถูกต้องในเรื่องนี้ยังไม่เกิด ผู้คนยังแอบเห็นว่าการพักผ่อนหย่อนใจในต่างจังหวัดในวันเลือกตั้งนั้น สำคัญยิ่งกว่าการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนจึงได้กำหนดให้เป็นหน้าที่แทนที่จะคงไว้ให้เป็นสิทธิเหมือนอย่างที่ได้บัญญัติไว้แต่ก่อน อย่างไรก็ตาม เมื่อใดที่กระบวนการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องได้แผ่กระจายออกไปทั่วถึงแล้ว เราจะไม่จำเป็นต้องเขียนบทบังคับให้เป็นหน้าที่กันอีกต่อไป เมื่อไรจะถึงวันนั้น เป็นเรื่องที่เราจะต้องถามตัวเราเองและถามรัฐด้วยว่า “ได้จัดการกับเรื่องสำคัญนี้ไปมากน้อยเพียงใดแล้วในแต่ละปี

7. สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ

การวิจัยทำให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาสังคมของเราให้ทันสมัยและเจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ ประเทศใดก็ตามที่จะพัฒนาไปถึงระดับประเทศที่พัฒนาแล้วจะต้องจับงานด้านการวิจัยเป็นหลัก ของผลสุฤทธิ์ ธนารัชต์ เมื่อสมัยเป็นหัวหน้าปฏิบัติก็ได้จัดตั้งสถาบันที่สำคัญของบ้านเมืองขึ้น ไว้เป็นสามสถาบันด้วยกัน คือ สถาบันพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันการศึกษาแห่งชาติ และสถาบันวิจัยแห่งชาติ ทั้งสามสถาบันคงอยู่ในระบบราชการของเราตราบจนปัจจุบัน แม้ว่าจะได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการไปมากแล้วก็ตาม

8. เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ

ดังที่ได้กล่าวกันมาแล้วว่า บัดนี้โลกของเราได้เข้าสู่ยุคใหม่แล้ว นักอนาคตวิทยานางท่าน เช่น อัลวิน ทอปเลอร์ มองเห็นเป็นเสมอว่า เป็นคลื่นลูกที่สามที่ถูกโน้มกระหน่ำ โลกของเราหลังจากที่คลื่นลูกที่หนึ่งและสอง ได้กระหน่ำพัดผ่านไปนานสองนานแล้ว และได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในโลกอย่างขนาดใหญ่มากแล้ว โลกยุคนี้เป็นยุคเทคโนโลยีที่สำคัญ หรือในชื่ออื่นที่กล่าวถึงมาบ้างแล้วก็ตาม ประเทศไทยจะยืนหยัดสู้กับภาวะใหม่ของโลกได้ ก็ต่อเมื่อเราต้องเร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกันอย่างเข้มแข็งจริง ๆ เท่านั้น โลกยุคนี้เรายังหวังเงินจากบ่อนการพนันหรือมั่นสิ่งเสพติด มาพัฒนาประเทศก็คงไม่ได้อีกแล้วอย่างแน่นอน เพราะนอกจากจะถูกประนามหมายเหตุว่าไม่ใช่องค์กรดี ยังจะถูกกว่าบ้าตระไม่คุณสามารถอิจฉาด้วย และถึงขึ้นอาจถูกกรุณานเป็นในลักษณะยุคสมัยล่าอาณาจักรกลับขึ้นมาใหม่อีกด้วย

9. พัฒนาวิชาชีพครู

เรื่องนี้นักการศึกษา ตลอดถึงครูบาอาจารย์ได้ร่วมกันต่อสู้กันมานานแล้วเช่นกัน เพราะบุคคลเหล่านี้ได้ตระหนักถึงความสำคัญอย่างยิ่งของวิชาชีพครู ความคิดเก่า ๆ ที่ว่าครู ๆ ก็เป็นครูสอนคนได้ก็ต้องการสมัครเข้าเรียนอะไรไม่ได้แล้วก็ให้สมัครเข้าเรียนครูก็ต้องการเขียนรายชื่อ การรับนักเรียนโดยให้เข้าเรียนครูเพื่อสอนของความต้องการของนักการเมืองก็ต้องไม่สมควรที่จะอยู่ในสารบบความคิดกันอีกต่อไปแล้ว เพราะถ้าครูไม่เก่ง ไม่พัฒนาเสียแล้ว จะหวังให้คุณซึ่งเป็นนักเรียนของชาติ ทั้งก่อสร้างขึ้นมาเรียนตลอดชีวิต ที่จะเป็นประโยชน์ในสังคมทั่วบ้านและชาติ ยิ่งขึ้นอย่างนี้ จะพาตัวรอด พาสังคมรอด และพาชาติรอด ได้อย่างไร

การปฏิรูปการศึกษาจึงต้องขับเคลื่อนการปฏิรูปการสร้างครูเป็นเบื้องต้น จะต้องพัฒนาอาชีพของครูให้เป็นวิชาชีพครู ขึ้นมาให้ได้ นั่นก็คือ การฝึกอบรมให้ผู้ที่จะเป็นครู ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบอนุชัชของสังคม มีวิชาการขั้นสูงเป็นพื้นฐานรองรับ การประกอบ

อาชีพอันทรงเกียรติ ต้องมีการฝึกปฏิบัติหรือฝึกสอนกันอย่างเข้มข้น อีกทั้งยังจะต้องมีจราจรบรร�ณของวิชาชีพครู ที่ต้องมีคุณลักษณะตามอย่างมั่นคงอีกด้วย

10. ส่งเสริมภูมิปัญญาท่องถิน

สังคมเราระวิญญาณมาจนถึงทุกวันนี้ได้ ก็ได้อาศัยภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ให้เป็นมรดกไว้เป็นหลักปฏิบัติ ภูมิปัญญาของคนภายนอกสังคมนั้นก็ใช่ว่าจะไม่สำคัญ แต่ต้องอาศัยการปรับปรุงให้สอดคล้องกลมกลืนกับวัฒนธรรมของเราเสียก่อนด้วย จึงจะใช้ได้ผลสมประโยชน์นี้ อย่างไรก็ตาม เราจะละเอียดภูมิปัญญาท่องถินไปไม่ได้โดยเด็ดขาด เพราะองค์ความรู้อันเกิดจากภูมิปัญญาท่องถินนั้น ย่อมจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาสังคมของเรา เครื่องมือ เครื่องทุนแรงที่ใช้กัน รวมทั้งสมุนไพรที่ใช้รักษาโรค และสร้างเสริมสุขภาพ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นมรดกทางสังคมอันเกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่เราจะต้องช่วยกันรักษาและพัฒนากันต่อ ๆ ไป

11. ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

แม้จะเป็นข้อสุดท้าย แต่ก็ไม่ใช่จะมีความสำคัญเป็นลำดับสุดท้ายอย่างแน่นอน ตรงกันข้าม ศิลปวัฒนธรรมนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นชาติที่เราจะต้องคำนึงถึงอยู่เสมอ ชนชาติไทยคำรงรักษาความเป็นชาติมาได้ช้านานนับเป็นพันปี ก็เพราะเรามีวัฒนธรรมของคนแห่งไทยของเรารอง ความเป็นอยู่อย่างไทย วิถีชีวิตแบบไทยหรือวัฒนธรรมไทยนี้ จะต้องพิทักษ์และรักษาเอาไว้ให้ได้

วัฒนธรรมของชาติได้ที่ไม่เข้มแข็งจริง ๆ ก็จะมีโอกาสที่จะถูกกลืนหรือถูกครอบงำไปในที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกโลกาภิวัตน์เช่นนี้ การส่งเสริมที่ถูกต้องจึงต้องกระทำกันอย่างมีแผนการและด้วยความระมัดระวังกันเป็นพิเศษ (เดโช สาวนานนท์, 2541: 138-146)

6.2 จริยธรรมในรัฐธรรมนูญ (2540) ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง

มาตรา 77

“รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง จัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการและพนักงานหรือลูกจ้างอันของรัฐ เพื่อป้องกันการทุริตและประพฤติมิชอบ และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่”

ธรรมาภิบาล (Good governance) : การบริหารจัดการที่ดี

รัฐธรรมนูญนี้ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการปฏิรูปการเมือง แต่แนวทางการได้สร้างรัฐธรรมนูญเพียงอย่างเดียวจะไม่ก่อให้เกิดการปฏิรูปการเมืองที่แท้จริงขึ้นมาได้ แม้นว่าจะได้มีการปฏิบัติรัฐธรรมนูญกันอย่างกว้างขวางกันแล้วสักเพียงใดก็ตาม การบริหารการจัดการที่ดีของทุก ๆ องค์กรขององค์การประชาชนป้าไทย รวมไปถึงทุก ๆ องค์กรเอกชนและภาคเอกชนทุก ๆ ครอบครัวหรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า good governance ซึ่งธีรยุทธ บุญมี ใช้คำภาษาไทยว่า ธรรมรัฐ นั้น เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดให้มีขึ้นให้ได้ การปฏิรูปการเมืองจึงจะเกิดขึ้นได้

การบริหารจัดการที่ดี ซึ่งมีความหมายแต่นัยโดยย่อว่า คือการจัดการบริหารงานที่ชอบธรรม ชัดเจน โปร่งใส และมีการตรวจสอบได้ในทุก ๆ ส่วนทุก ๆ องค์กรของสังคม การบริหารจัดการที่ดี ย่อมเป็นพื้นฐานสำคัญของการมีรัฐบาลที่ดี เป็นรัฐบาลที่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญที่ดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คณะกรรมการพัฒนาประชาชนป้าไทย ที่ได้จัดตั้งขึ้นในปลายสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย สมัยที่หนึ่ง โดยคำสั่งของประธานรัฐสภา นายมารูต บุนนาค และมีนายแพที่ ประเวศ วงศ์ เป็นประธาน ที่มีชื่อย่อเรียกกันว่า กพป. นั้นได้เสนอให้มีการปฏิรูปองค์กร สำคัญอีกสององค์กร ควบคู่ไปกับการปฏิรูปการเมืองด้วยการจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ตามที่ทราบกันดีอยู่แล้ว การปฏิรูปสำคัญของสององค์กรที่กล่าวถึงนั้น คือ การปฏิรูประบบราชการกับ การปฏิรูปการศึกษา การที่จะไม่ปฏิรูปอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงเรื่องเดียว ย่อมจะไม่ก่อให้เกิดการปฏิรูปการเมืองที่สมบูรณ์ขึ้นมาได้

การปฏิรูประบบราชการ (Civil Service Reform)

ระบบราชการนี้เป็นเครื่องมือของรัฐในอันที่จะทำให้นโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลที่ได้วางไว้แล้วเกิดเป็นรรคเป็นผลขึ้นมาได้ ข้าราชการจึงถือได้ว่าเป็นตัวจักรกลสำคัญอย่างยิ่ง ของการบริหารบ้านเมือง การปฏิรูประบบราชการเพื่อให้สอดรับกับรัฐธรรมนูญใหม่ จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องรับร่วงจัดกระทำให้บรรลุผลให้จงได้

ข้าราชการในระบบการปกครองระบอบประชาชนป้าไทยนี้ ไม่ใช่ผู้ปกครองประชาชน และไม่ใช่นายของประชาชน อย่างไรก็ตามข้าราชการที่ดีก็ไม่ใช่ผู้รับใช้ประชาชนโดยตรง เพราะไม่ใช่ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชน ข้าราชการจะต้องเป็นผู้ให้บริการและดำเนินความสัมภាយแก่ประชาชน เพราะเป็นผู้รับเงินเดือนจากภาษีอากรของประชาชนเป็นสำคัญ

มาตรา 70 ของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ได้บัญญัติว่า

“บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ของส่วนรวม อำนวยความสะดวก และให้บริการแก่ประชาชน”

การปฏิรูประบบราชการนี้จะต้องคำนึงถึง การบริหารจัดการที่ดีหรือธรรมรัฐให้เป็นพื้นฐานสำคัญ นั่นคือการให้ข้อมูลป่าวสารที่ชัดเจน การดำเนินงานที่โปร่งใสและการสามารถตรวจสอบงานนั้นได้ในทุกขั้นตอน อีกทั้งจะต้องยึดหลักคุณธรรมมากกว่าระบบพวกพ้องญาติมิตรเป็นที่ตั้ง

ระบบราชการในอดีตของเรานั้น เป็นระบบที่เรียกว่าอํามาตยาธิปไตย ซึ่งหมายถึงว่าอํานาจอําชิปไตยเป็นของอํามาตย์ หรือของข้าราชการนั้นเอง ต่อมา ระบบราชการได้พัฒนาตามเอง มีการปรับกลยุทธ์กระบวนการท่าต่าง ๆ หลาย ๆ ประการ จนกระทั่งเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันไปทั่วว่า พระคราเมืองที่ยังไงที่สุดก็คือพระคราข้าราชการนั้นเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ดี เอาเสียเลยในความรู้สึกนึกคิดของสังคมใหม่ และเป็นเรื่องที่จะต้องเร่งรัดปฏิรูปให้ได้ผลให้จงได้

การปฏิรูประบบราชการที่เคยทำกันมาในอดีต ก็มุ่งหวังแต่เฉพาะเพื่อประสิทธิภาพและเสถียรภาพเป็นสำคัญเท่านั้น การปรับปรุงกระบวนการก็คือ การเข้มงวดในวินัยของ ข้าราชการก็คือ หาใช่เป็นการปฏิรูประบบราชการในความหมายที่เรากำลังพูดถึงกันอยู่ตรงนี้ หากไม่ แม้ว่าเราจะปฏิเสธไม่ได้โดยสิ้นเชิงว่า การกระทำดังกล่าวก็เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปเช่นเดียว กัน (เดโช สรวนันท์, 2541: 129-132)

6.3 จริยธรรมในพระราชนิยมยุติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ ศติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาพลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท่องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และ

ความรู้อันเป็นสากัด ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึงตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลย์ยั่งยืน

(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(4) ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

(5) ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยายกาศ สภาพแวดล้อม ที่สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การ

วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากลักษณะการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบุคคลากร ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อและให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวาระหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ใน วาระหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาสังคม คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นมาตรฐานที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคล ตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสดงทางความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเด็ก สร้างภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและความต้องการ รวมทั้งหารือการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 52 ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครุภัณฑ์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครุภัณฑ์ คณาจารย์รวมทั้งบุคลากร

ทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง

รัฐพึงจัดสรรงบประมาณและจัดตั้งกองทุนพัฒนาครุ คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ

มาตรา 53 ให้มีองค์กรวิชาชีพครุ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษามีฐานะเป็นองค์กรอิสระภายใต้การบริหารของสถาบันวิชาชีพ ในกำกับของกระทรวง มีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ รวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพครุ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา

ให้ครุ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่นทั้งของรัฐและเอกชนต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามที่กฎหมายกำหนด

การจัดให้มีองค์กรวิชาชีพครุ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาอื่น คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการในการออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

ความในวรรคสองไม่ใช้บังคับแก่บุคลากรทางการศึกษาที่จัดการศึกษาตามอัธยาศัย สถานศึกษาตามมาตรา 18 (3) ผู้บริหารการศึกษาระดับหนึ่งหรือสองที่การศึกษาและวิทยากรพิเศษทางการศึกษา

ความในมาตรานี้ไม่ใช้บังคับแก่คณาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษาระดับปริญญา

มาตรา 56 การผลิตและพัฒนาคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนามาตรฐาน และจรรยาบรรณของวิชาชีพ และการบริหารงานบุคคลของข้าราชการหรือพนักงานของรัฐ ในสถานศึกษาระดับปริญญาที่เป็นนิติบุคคล ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่งและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 63 รัฐต้องจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็น ต่อการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปอื่น เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมตามความจำเป็น

มาตรา 73 ในวาระเริ่มแรก มิให้นำทบัญญัติในหมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา และหมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาใช้บังคับจนกว่าจะได้มีการดำเนินการให้เป็นไปตามบัญญัติในหมวดดังกล่าว รวมทั้งการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติครุพุทธศักราช 2488 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครุ พ.ศ. 2523 ซึ่งต้องไม่เกินสามปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ (พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542: 3-26)

บทที่ 7

งานวิจัยที่เกี่ยวกับศาสตร์และจริยธรรม

ผู้เรียนเรียงคำราเด่นนี้ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศาสตร์และจริยธรรมไว้ดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวกับศาสตร์

สุพัตรา ศักกรพัน (2532: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนาการการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทยซึ่งเริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย พ.ศ. 1781 จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2531 ในด้านหลักสูตร ความมุ่งหมายการเรียนการสอน เนื้อหาวิชา การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล ปรากฏผล ดังนี้ การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระยะก่อนมีการประกาศใช้หลักสูตรฉบับแรกใน พ.ศ. 2438 นั้น เป็นการอบรมสั่งสอนศิลธรรมจรรยาบรรณาร�าทให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทยบนพื้นฐานศาสนาพุทธ แต่เมื่อประกาศใช้หลักสูตรระดับ มัธยมศึกษาใน พ.ศ. 2438 ได้มีการสอนธรรมจริยาเป็นหัวข้อในวิชาภาษาไทย ต่อมานำไปหลักสูตร พ.ศ. 2448 ได้ปรากฏชื่อวิชาจรรยาเป็นครั้งแรกและในหลักสูตร พ.ศ. 2480 ได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นวิชาหน้าที่พลเมืองและศิลธรรม ในหลักสูตร พ.ศ. 2493 ได้แยกวิชาศิลธรรมออกจากวิชาหน้าที่พลเมือง หลักสูตร พ.ศ. 2498 ได้รวมวิชาศิลธรรมเข้าอยู่ในหมวดสังคมศึกษา หลักสูตร พ.ศ. 2521 วิชาศิลธรรม ได้เรียกชื่อใหม่เป็นวิชาพระพุทธศาสนา ความมุ่งหมายของการเรียนการสอนนั้นมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีศิลธรรมจริยธรรม สามารถนำพุทธธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เนื้อหาวิชาได้เน้นเรื่องหลักธรรมะ ศิลธรรม จรรยาบรรณาร�าท ศาสนาพิธี พระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ และการประยุกต์ธรรมะใช้ในชีวิตประจำวัน การเรียนการสอนซึ่งแต่เดิมเน้นให้จำเนื้อหาเป็นสำคัญ ได้เพิ่มการส่งเสริมให้นักเรียนฝึกปฏิบัติตามหลักธรรมะด้วย ส่วนสื่อการเรียนการสอนได้พัฒนาจากการใช้หนังสือเรียนเพียงเล่มเดียวมาเป็นการใช้หนังสือหลายประเภท มีการใช้โสตทัศนูปกรณ์หลายรูปแบบ ด้านการวัดผลและประเมินผล ได้เปลี่ยนจากการแบบอรรถกถาเป็นตัวหรือร้อยละมาเป็น

ระบบเกรด และวัดให้ครอบคลุมพุทธกรรมด้านพุทธศาสนา จิตพิสัย และทักษะพิสัยของนักเรียน

แขวง สว่างฟืน (2535: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องเปรียบเทียบบทบาทของบิดามารดา ชาวพุทธและชาวมุสลิมในการปลูกฝังคุณธรรมทางศาสนาในครอบครัว งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเปรียบเทียบคำสอนของพุทธศาสนาและศาสนาอิสลามเกี่ยวกับหน้าที่ของบิดามารดาในการปลูกฝังคุณธรรมแก่บุตร โดยศึกษาเปรียบเทียบวิธีการที่ใช้ และคุณธรรมที่บิดามารดาชาวพุทธและมุสลิมเลือกมาปลูกฝังแก่บุตร ในการศึกษานี้ผู้วิจัยรายงานข้อมูลทั้งจากคำสอนในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อัล-กรอาน อัล-อะดีษ และจากการสัมภาษณ์บิดามารดาชาวพุทธและมุสลิมซึ่งอาศัยที่บ้านใหม่ ตำบลนาโคืน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 87 ครอบครัว เป็นชาวพุทธ 28 ครอบครัว และชาวมุสลิม 59 ครอบครัว

การศึกษาคัมภีร์ศาสนาทั้งสอง พบร่วมกันพุทธศาสนาและศาสนาอิสลามถือว่าบิดามารดา มีหน้าที่โดยตรงในการอบรมเดียงคุณธรรมให้เป็นคนดีมีคุณธรรม และศาสนาทั้งสองให้บิดามารดาแต่ละคนปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวนี้อย่างจริงจัง โดยการยึดถือพุทธกรรมและแนวคำสอนของพระศาสดาเป็นสำคัญ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าคุณธรรมที่ทั้งสองศาสนาเน้นเป็นพิเศษนั้น เป็นคุณธรรมที่มีเนื้อหาสาระไม่แตกต่างกัน และต่างกันมุ่งที่การสร้างความเจริญของงานให้แก่กิจที่เป็นสำคัญเหมือนกัน

ในการวิจัยภาคสนามนี้ พนวันบิดามารดาชาวพุทธสนใจต่อการปลูกฝังศาสนาให้แก่บุตรของตนน้อยกว่าบิดามารดาชาวมุสลิม ทั้งนี้เป็นเพราะในหมู่บ้านที่สำรวจนั้นบิดามารดาชาวพุทธมีความเคร่งครัดทางศาสนาน้อยกว่าบิดามารดาชาวมุสลิม ดังเห็นได้จากที่บิดามารดาชาวพุทธไปวัดและปฏิบัติกรรมทางศาสนา มีความสม่ำเสมอและความถี่ที่น้อยกว่าบิดามารดาชาวมุสลิม ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะศาสนาพุทธมีลักษณะของการบังคับน้อยกว่าศาสนาอิสลาม ชาวพุทธมีอิสระเสรีภาพของการปฏิบัติตามคำสอนมากกว่าชาวมุสลิม สำหรับชาวมุสลิมแล้วคำสอนต่างในคัมภีร์อัล-กรอานเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าบิดามารดาชาวพุทธและชาวมุสลิมจะให้ความสนใจในการปลูกฝังคุณธรรมในบุตรของตนแตกต่างกัน แต่ก็ปรากฏว่าเด็ก ๆ ในหมู่บ้านที่สำรวจนี้มีความประพฤติไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่หมู่บ้านแต่อย่างใด

พระอุบล กตปุณ โภ (แก้ววงศ์ล้อม, 2537: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย สรุปได้ดังนี้

ศิลป์เป็นหลักความประพฤติทางกาย วาจา และการเลี้ยงชีพสุจริตโดยมีเจตนาเป็นเครื่องประพฤติดเว้นจากทุจริต เพื่อบรนจิให้หัวใจให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรมหั้งหลาย การฝึกอบรมตนในทางที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกายกับใจ ศิลป์เมื่อประพฤติตรงตามหลักการสภាពิจจะเป็นอิสระจากตัวหาดูนั่นที่มีฐานมาจากศิลป์ย่อมมีคุณค่าที่รักษาและส่งเสริมคุณภาพของจิตใจ ประโยชน์ที่ต้องการจากศิลป์ คือการควบคุมความประพฤติ ป้องกันไม่ให้ตกไปสู่ความชั่ว จิตใจสงบจากกิเลส เป็นสามารถที่ส่งคุณค่า สนองปัญญาที่เกื้อกูลแก่การกำจัดอวิชชา และความบริสุทธิ์ดุลพัสดุนั้น ศิลป์จึงเป็นหลักความประพฤติที่ต่อเนื่องกันตามเหตุผล เป็นระบบจริยธรรม เพราะผู้ปฏิบัติจะประพฤติได้ถูกต้องก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจในระบบและเหตุผลที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานอยู่ด้วยการปลูกฝังให้มีศิลป์ ด้วยการเรียนรู้มีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี การสั่งสอนที่ถูกต้อง นำหลักการมาประพฤติปฏิบัติอย่างต่อเนื่องด้วยความไม่ประมาท

ศิลป์ในทางด้านสังคม ซึ่งมุ่งเน้นฝ่ายของวินัยย่อมครอบคลุมการจัดระเบียบด้านนอกห้องหมอด รวมถึงข้อกำหนดกฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมและข้อปฏิบัติ กิจการทั้งหลายของมนุษย์ ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และสภาพที่ควรจัดให้ได้ความสัมพันธ์กับด้านจิตใจส่งผล ออกมานำสู่สังคม คุณค่าของศิลป์ทางสังคมคือ สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการปรับการแสดงออกทางกาย วาจาให้เรียบร้อย เกื้อกูลในความเป็นอยู่ร่วมกันด้วยดี จิตใจของสมาชิกในสังคมประกอบด้วยเมตตาและกรุณา มีความเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่ต่อผู้อื่น ทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่ดีงาม โดยคำนึงถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต ศิลป์จึงมีความเข้มงวดกวัดขัน เคร่งครัด หยาบประณีต ด้วยเหตุผลที่ต้องสัมพันธ์เกื้อกูลในการปฏิบัติธรรม นั่นคือความสงบใจเป็นไปเพื่อสามารถ แม้เพียงศิลป์ ๕ ที่ประพฤติอย่างถูกต้อง ก็จัดว่าเป็นผู้มีศิลป์อย่างบริบูรณ์สำหรับสมาชิกในสังคมปัจจุบัน

อรรถพล อนันติวรสกุล (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งงานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา โดยแบ่งออกเป็น ๖ ด้านคือ ด้านครู ด้าน นักเรียน ด้านการใช้หลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และ ด้านการวัดและประเมินผล ผู้วิจัยส่งแบบสอบถาม ๒ ชุด ไปยังกลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน 362 คน และนักเรียน จำนวน 358 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ ค่ามัธยมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. สภาพการเรียนการสอน พบว่าครูส่วนใหญ่สมควรใจสอน มีความพึงพอใจและภูมิใจที่ได้รับเดือยให้สอนวิชาพระพุทธศาสนา มีการส่งครูเข้าร่วมสัมมนา และรับการอบรม มีการเตรียมเอกสารประกอบการใช้หลักสูตร นักเรียนส่วนใหญ่ไม่กระตือรือร้นในการเรียน นักเรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาและได้นำมาใช้ในการเรียน แต่ขาดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นการพัฒนาเจตคติและค่านิยม วิธีสอนส่วนใหญ่ที่ครูใช้ได้แก่ การอธิบาย ครูเป็นผู้ผลิตสื่อการเรียนการสอนด้วยตนเอง และนำมาใช้ประมาณ 10-20 คาบต่อภาคการศึกษา มีการวัดและประเมินผลโดยเน้นจุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านความรู้ความเข้าใจ วิธีการวัดและประเมินผลที่ครูส่วนใหญ่ใช้ คือการสอบ โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งข้อสอบปรนัยและอัตนัย

2. ปัญหาการเรียนการสอน พบว่ามีปัญหามากในด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน และด้านสื่อการเรียนการสอน ส่วนด้านการใช้หลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล เป็นปัญหาน้อย

พระมหากรุณาธิคุณ นันทเพชร (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม โดยการศึกษารั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษาถึงทัศนคติของพระสงฆ์ผู้ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ที่มีต่อบบทบาทการพัฒนาสังคม ประการที่สอง เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อทัศนคติของพระสงฆ์ ที่ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประการที่สาม เพื่อศึกษาถึงบทบาทในการพัฒนาสังคม ด้านต่างๆ ของพระสงฆ์ผู้ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรีในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ จากกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียนบาลีเปริญธรรมเก้าประโยค ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ส่วนกลาง วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร และพระนักศึกษาชั้นปี 4 ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่งในกรุงเทพมหานคร คือสถาการศึกษามหาวิทยาลัยวัดมหาธาตุ วัดบวรนิเวศและมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ จำนวนตัวอย่าง 185 ตัวอย่างและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยมิเลขคณิต และค่า F-test

ในการศึกษารั้งนี้มีสมมติฐานว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ พระยา จำนวนปีที่บวช วัตถุประสงค์ในการบวช สถาบันการศึกษา วิชาเอกที่ศึกษา ผู้สนับสนุนหรือให้ทุนในการศึกษา การติดตามข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์และสื่อหนังสือพิมพ์ต่างกัน จะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมแตกต่างกัน

จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกในมหาวิทยาลัยต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกสังคมวิทยา มีทัศนคติเห็นด้วยกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม สูงกว่าพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาเอกศาสนา-ปรัชญา และวิชาเอกบาลี-สันสกฤต และยังมีแนวโน้มว่าปัจจุบัน ๆ เช่น พระยา สถาบันการศึกษา จำนวนครึ่งในการติดตามสื่อโทรทัศน์ จะส่งผลให้พระสงฆ์มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมบางด้านแตกต่างกันด้วย

นอกจากนี้ ในภาพรวมพระสงฆ์ที่ศึกษา ส่วนใหญ่รับรู้ปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและมีความเห็นว่าปัญหาสังคมที่ทุกฝ่ายควรร่วมแก้ไข ได้แก่ ปัญหาศีลธรรมเสื่อมโ�รม ปัญหาความยากจนและการว่างงาน และยังเห็นว่าพระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาศีลธรรมเสื่อมโตรม ปัญหาศีลปวัฒนธรรมเสื่อมถลาย ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น อย่างไรก็ต้อง พระสงฆ์เหล่านี้ ส่วนใหญ่ยังไม่ซัดเจนในเหตุผลที่ควรเข้าไปมีส่วนร่วมและวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

สำหรับความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในอนาคต นอกเหนือจากเผยแพร่องค์กร พระสงฆ์ที่ศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าบทบาทของพระสงฆ์ในอนาคตควรเป็นบทบาทให้การศึกษาและพัฒนาจิตวิญญาณ

ในส่วนของทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม พระสงฆ์ที่ศึกษาเห็นด้วยอย่างยิ่ง ต่อการมีบทบาทในการพัฒนาสังคมในภาพรวม และเมื่อพิจารณาบทบาทด้านต่าง ๆ ก็พบว่าพระสงฆ์ที่ศึกษาเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการมีบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ โดยเรียงลำดับการให้ความสำคัญจากบทบาทด้านพัฒนาจิตวิญญาณ บทบาทด้านส่งเสริมและอนุรักษ์ศีลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม บทบาทด้านเผยแพร่องค์กร บทบาทด้านให้การศึกษาและบทบาทด้านสังคมสงเคราะห์

พระสงฆ์ที่ศึกษาได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับปัญหาของสถาบันสงฆ์อันเป็นอุปสรรคต่อบบทบาทในการพัฒนาสังคม ตลอดจนได้เสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น ได้แก่ ปัญหาองค์กร การบริหารการปกครอง และกฎหมายของสงฆ์ โดยเสนอแนะให้จัดองค์กรใหม่ และแก้ไขกฎหมายสงฆ์ ปัญหาการศึกษาสงฆ์ล้าหลัง โดยเสนอแนะให้ปรับปรุง และจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนใหม่ ปัญหาบุคลากรสงฆ์ด้อยคุณภาพ โดยเสนอแนะให้มีระบบบุคลากรของและตรวจสอบที่เข้มงวดขึ้น ปัญหารัฐไม่เห็นความสำคัญของสถาบันสงฆ์ โดยเสนอแนะให้รัฐให้ความสำคัญแก่บทบาทของพระสงฆ์โดยสนับสนุนด้านกฎหมาย วิชาการและบ

ประมาณ และปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ที่ดี โดยเสนอแนะให้จัดตั้งหน่วยงานประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้และข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชนและสื่อมวลชน

จากการศึกษาทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ในเชิงนโยบาย สถาบันสังฆควรยอมรับบทบาทใหม่ ๆ โดยระบุเป็นนโยบายและกำหนดไว้อย่างชัดเจน

2. ในเชิงของการปฏิบัติ ควรจัดองค์กร การปกครองการบริหารคณะสงฆ์ใหม่เพื่อให้เกิดความต้องกับสภาพการณ์ของสังคมปัจจุบัน และเอื้อต่อการแสดงบทบาทใหม่ ๆ ของสถาบันสังฆ โดยให้มีระบบที่ดูแลเรียนผิดชอบในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะ ได้แก่ ระบบจัดการศึกษาของสงฆ์ ระบบพัฒนานักศึกษาครุภัณฑ์ ระบบจัดสรรบุคลากรสงฆ์เพื่อกิจกรรมเชิงพัฒนา และระบบตรวจสอบและติดตามประเมินผล อันจะเป็นการเอื้อให้พระสงฆ์พัฒนาตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมมากขึ้น เป็นการสร้างคุณภาพและอำนวยประโยชน์สูงแก่สังคมศีบดือไป

3. ในระยะสั้น ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้รับรู้ข่าวสาร แสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ นอกจากหลักสูตรการศึกษา และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมให้มากขึ้น ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาการเรียนการสอนของสงฆ์ โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลี โดยเพิ่มวิชาพื้นฐานทางสังคมศาสตร์ มุนุยศาสตร์ และกฎหมาย เป็นต้น

4. ในทางวิชาการ ควรมีการขยายขอบเขตของ การศึกษาให้กว้างออกไป ทั้งในแง่พื้นที่การศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ต่างออกไป รวมถึงการศึกษาเบรียบเทียบ อีกประการหนึ่งคือ วัดทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคมซึ่งสร้างขึ้นใหม่ในการศึกษารั้งนี้ ควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความแม่นตรงและมีความเชื่อถือได้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

งานวิจัยที่เกี่ยวกับจริยธรรม

จิรพันธ์ พิทักษ์ (2524: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เคยเรียนและไม่เคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบ จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เคยเรียนและไม่เคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และเพื่อศึกษาถึงความตั้งใจและความตั้งใจของนักเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านนาสาร อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 100 คน และไม่เคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 300 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือในการรวมรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test และ Correlation Coefficient ตามวิธี Pearson Product Moment Correlation Coefficient

ผลการศึกษาด้านค่าวาพนว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ไม่เคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างจริยธรรมกับจำนวนปีที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

คละมัย การยุบประโภติ (2534: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนารัฐธรรมด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กิจกรรมส่งเสริมการอ่านการวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบการพัฒนารัฐธรรมด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนที่ได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมแนะนำหนังสือ และนักเรียนที่ได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองอย่างเดียว กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2533 โรงเรียนราชานุบาล อําเภอเมือง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดน่าน ที่มีความมีวินัยในตนเองต่ำ จำนวน 20 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน โดยกลุ่มทดลองที่ 1 อ่านหนังสือเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมแนะนำหนังสือ กลุ่มทดลองที่ 2 อ่านหนังสือเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองอย่างเดียว เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ หนังสือสำหรับเด็ก 30 ชื่อเรื่อง แบบทดสอบความมีวินัยในตนเอง และแบบสังเกตความมีวินัยในตนเองสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ t-test

ผลจากการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนที่ได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมแนะนำหนังสือ มีการพัฒนาจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
  2. นักเรียนที่ได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองอย่างเต็ม มีการพัฒนาจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนที่ได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับความมีวินัยในตนของภัยหลังเข้าร่วมกิจกรรม แนะนำหนังสือ มีการพัฒนาริบบอร์ด้านความมีวินัยในตนของสูงขึ้นกว่านักเรียนที่ได้อ่าน หนังสือเกี่ยวกับความมีวินัยในตนของอย่างเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พรรแผล กุศลสถาพร (2534: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหา ด้านจริยธรรมในหลักสูตรนักยิมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาด้านจริยธรรมในหลักสูตรนักยิมศึกษา ตอนปลายพุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสาร ซึ่ง มีเอกสารที่ใช้วิเคราะห์ทั้งสิ้น 43 เล่ม ประกอบด้วย หลักสูตรนักยิมศึกษาตอนปลาย พุทธ ศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2533) คู่มือหลักสูตรนักยิมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หนังสือเรียนและคู่มือครู

ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรนักยิมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความมีเหตุผล ความรับผิดชอบ การรู้รักสามัคคี และความมัธยัสถ์ ประยัคด์ คู่มือหลักสูตรนักยิมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ การรู้รักสามัคคี ความเสียสละ ความมัธยัสถ์ ประยัคด์ และความไฟรุ้ง หนังสือเรียน มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือความมีเหตุผล ความไฟรุ้ง และความมีระเบียบวินัย คู่มือครู มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความไฟรุ้ง ความมีเหตุผล และความมัธยัสถ์ ประยัคด์ คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล การรู้รักสามัคคี ความมัธยัสถ์ ประยัคด์ ความยุติธรรม ความอุตสาหะ ขยันหมั่นเพียร ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม และความไฟรุ้ง ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏน้อยในทุกเอกสาร ได้แก่ ความกล้าหาญ จริยธรรม การตรงต่อเวลา และการส่งเสริมคนทำความดี

จันทนี ทุมโภษิต (2534: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความเข้าใจทางจริยธรรมของนักเรียนนักยิมศึกษาตอนปลายกรุงเทพมหานคร โดยในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความเข้าใจทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามความเข้าใจทางจริยธรรม จำนวน 1 ชุด และส่งไปยังนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 576 คน จากโรงเรียนรัฐบาล 16 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นหลายขั้นตอน ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (X) ข้อคืนพบคือ

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความเข้าใจทางจริยธรรมสูง 4 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อสังคม ความมีวินัย การประทัยด้วยไม่เบียดเบี้ยนและก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น และมีความเข้าใจทางจริยธรรมปานกลาง 8 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความเตี้ยสละ การสร้างความสำเร็จในชีวิตของตนเอง การเคารพความคิดเห็นของตนเองและผู้อื่น กล้าท้าความดี ต่อต้านความไม่ดี และความอดทน

2. เมื่อแยกตามระดับชั้น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 มีความเข้าใจทางจริยธรรมสูง 4 ด้านเหมือนกัน คือความรับผิดชอบต่อสังคม ความมีวินัย การประยุคต์ การไม่เบี้ยดเบี้ยนและก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ยกเว้นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความเข้าใจทางจริยธรรมต่ำด้านการเคารพ ความคิดเห็นของคนอื่นและผู้อื่น

อัจฉรา จตุจินดา (2536: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของเด็กวัยรุ่นในสถานที่สาธารณะโดยการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของเด็กวัยรุ่นในสถานที่สาธารณะ และศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของบุคคลตามตัวแปร เพศ ประเภทของสถานที่สาธารณะ และระดับอายุ

ผลการวิจัยพบว่า

1. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมที่ก่อรุ่นด้วยย่างตัดสินว่าเป็นพฤติกรรมที่ดี ที่ถูก
และควรอย่างมากคือ พฤติกรรมการปฏิบัติต่อผู้มีอาชญาในทางที่ดี และพฤติกรรมที่ก่อรุ่นด้วย
ย่างตัดสินว่าผิด และไม่สมควรอย่างมากคือ พฤติกรรมการอิจฉาริษยา

2. พฤติกรรมทางจริยธรรมทางสังคมที่เพศชายและเพศหญิงเกย়েกระทำ มีแนวโน้ม ที่จะกระทำ เกย়েหื่นคนอื่นกระทำ และคิดว่าคนอื่นจะกระทำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ได้แก่ พฤติกรรมการให้อภัย การรักษาชีวิตรสึ่งของหมู่คณะ การบำเพ็ญประโยชน์ การปฏิบัติต่อคนรายดีกว่าคนไม่ร้าย การอิงนาริษยา และการปฏิบัติต่อผู้มีอาวุโสในทางที่ดี

3. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมที่ก่อรุนแรงที่อยู่ในสถานะเคราะห์ของรัฐ และเอกชนเบียร์ทำ มีแนวโน้มที่จะกระทำ เบียร์คนอื่นกระทำ และคิดว่าคนอื่นจะกระทำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ได้แก่ การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การแสดงความกตัญญูกตเวที การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การให้อภัย เชื้อฟังผู้ใหญ่ และการปฏิบัติต่อคนรายดีกว่าคนไม่ร้าย

4. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมที่กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับอายุแตกต่างกัน มีแนวโน้มที่จะกระทำ เคยเห็นคนอื่นกระทำ และคิดว่าคนอื่นจะกระทำการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ได้แก่ พฤติกรรมการพูดปด การให้ร้ายป้ายสี การขโมย การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การอัจฉริยะ การปฏิบัติต่อผู้มีอาวุโสในทางที่ดี การเชื่อฟังผู้ใหญ่ การแสดงความกตัญญูต่อเวลา การรักษาซื่อสัตย์ของหมู่คณะ การบำเพ็ญประโยชน์ การเติบโต การเห็นแก่พวงพ้อง การปฏิบัติต่อคนรวยดีกว่าคนไม่ร่ำรวย และการขาดระเบียบวินัย

ชนพร ศิจงเจริญ (2533: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การจัดกิจกรรม ส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา ตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร โดยการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงบรรยายโดยมีรูปแบบการวิจัยคือ การศึกษาเอกสาร การสำรวจ และการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนขึ้นดีอ่อนนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานครในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม 8 ด้าน คือ สะอาด นยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ เสียสละ กตัญญู รู้และปฏิบัติตามกติกา มีผู้อำนวยการหรืออาจารย์ใหญ่เป็นผู้ตัดสินกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมของโรงเรียน คณะกรรมการร่วมกันวางแผนและเขียนแผนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในลักษณะแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียนโดยคำนึงถึงนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานครมากที่สุด รองลงมา คือประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม ความสัมพันธ์ระหว่างครุภัณฑ์เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การเรียนการสอนในหลักสูตรและความต้องการของโรงเรียน ตามลำดับ และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมโดยการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมที่โรงเรียนจัดครบถ้วน โรงเรียน คือ กิจกรรมการรักษาความสะอาดภายในโรงเรียน กิจกรรมลูกเสือและ ragazzi กิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน กิจกรรมวันไหว้ครู กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ กิจกรรมพลศึกษาและกีฬานักเรียน และกิจกรรมวันอาสาอาลัย ส่วนกิจกรรมที่ไม่ได้จัดทุกโรงเรียน อาจเสนอโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน กิจกรรมสุขภาพปากและฟัน กิจกรรมตัดผมนักเรียน กิจกรรมօอมทรัพย์ กิจกรรมรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่และป้องกันยาเสพติด กิจกรรมอาสาสมัครสาธารณสุขบูรพาในโรงเรียน และกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนและช่วยเหลือ ตามลำดับ กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็น กิจกรรมที่จัดขึ้นทั้งให้ห้องเรียนและนอกห้องเรียน และกิจกรรมแต่ละกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมหลายด้าน เพื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า กิจกรรมเหล่านี้นั้นส่งเสริมจริยธรรมด้านความยั่นมากที่สุด

สำหรับรูปแบบ วิธีการ ปัญหา ข้อเสนอแนะ และผลในการจัดกิจกรรมพบว่า มีความแตกต่าง กันในแต่ละกิจกรรม

รุ่งกา ジョンเกิดสิน (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานทางจริยธรรมตาม การรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร โดยการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุ ประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานทางจริยธรรมตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำแนกตามประสบการณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานทางจริยธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามการปฏิบัติงานทางจริยธรรม และส่งไปยังตัวอย่างประชากร นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 571 คน ที่เลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นปลาย ชั้นอนุ จากโรงเรียนรัฐบาล 8 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยหาค่า มัชณิคเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อค้นพบคือ

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีการปฏิบัติงานทางจริยธรรมในระดับมาก 4 ด้าน คือ ด้านความเอื้อเพื่อเพื่อ ความกตัญญูต่อ เทศวิหาร ความกล้า ความสุภาพอ่อนน้อม มีการปฏิบัติงานทางจริยธรรมในระดับพอใช้ 3 ด้าน คือ ความซื่อสัตย์ การมีวินัย การตรงต่อเวลา

2. นักเรียนที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมมากและนักเรียนที่มีการเข้าร่วม กิจกรรมไม่นัก มีการปฏิบัติงานทางจริยธรรมในระดับมาก 3 ด้านเหมือนกัน คือ ความเอื้อเพื่อ เพื่อเพื่อ ความกตัญญูต่อ เทศวิหาร ความกล้า มีการปฏิบัติงานทางจริยธรรมในระดับพอใช้ในด้านการ มีวินัย การตรงต่อเวลา ยกเว้นด้านความซื่อสัตย์ และความสุภาพอ่อนน้อม นักเรียนที่มี ประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมมาก มีการปฏิบัติงานทางจริยธรรมในระดับมาก แต่นักเรียนที่มี ประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมไม่นัก มีการปฏิบัติงานทางจริยธรรมในระดับพอใช้

พิมพ์วรรณ เพทสุเมธานนท์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องจริยธรรมของ อาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายกรุงเทพมหานคร โดยการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาจริยธรรมของอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายกรุงเทพมหานคร ตามตัวแปร ต่าง ๆ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส (เฉพาะอาจารย์) สังกัดประเภทโรงเรียน และเพื่อ ศึกษาจริยธรรม 10 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความ เคราะห์ดี ความภูมิใจ ความดุจดิรรม ความเสียสละ ความมีเหตุผล ความรักชาติ ความ เมตตากรุณา และความสามัคคี สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า การเรียน ลำดับจริยธรรม 10 ด้านของอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสัมพันธ์กัน ส่วนคะแนนจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์กันในทางบวก และอาจารย์มัธยมศึกษาตอนปลายเพศ

หญิงและเพศชายมีคะแนนจริยธรรมด้านความสามัคคีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยอาจารย์เพศหญิงมีคะแนนจริยธรรมสูงกว่าอาจารย์เพศชาย อาจารย์มัชยนศึกษาตอนปลายที่มีอายุและสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีคะแนนจริยธรรมรายด้านและคะแนนจริยธรรมรวมทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน และที่สังกัดประเภทโรงเรียนต่างกันมีคะแนนจริยธรรมรายด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง ความยุติธรรม ความเสียสละ ความสามัคคี และคะแนนจริยธรรม รวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

นักเรียนมัชยนศึกษาตอนปลายเพศหญิงและเพศชาย มีคะแนนจริยธรรมรายด้านและคะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และที่สังกัดประเภทโรงเรียนต่างกันมีคะแนนจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง ความยุติธรรม ความเสียสละ ความสามัคคีและคะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับระดับจริยธรรมรายด้านของอาจารย์มัชยนศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับ 3 (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเล็ก ๆ) และอยู่ในระดับ 4 (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม) ส่วนระดับจริยธรรมรายด้านของนักเรียนมัชยนศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับ 3 (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเล็ก ๆ) และระดับจริยธรรมรวมทุกด้านของอาจารย์และนักเรียนมัชยนศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับ 3 (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเล็ก ๆ)